

NYA ARGUS

TJUGUTREDJE ARGÅNGEN · NR 8 · HELSINGFORS 16. 4. 1930

FASCISTISKA TENDENSER.

Statens och samhällets förhållande till våldet utgör ett lika fängslande som invecklat socialpolitiskt problem. Det ligger i sakens natur och torde inte förnekas av andra än enstaka ideologer, att våld i vissa fall och i viss utsträckning bildar en oundgänglig förutsättning för att staten skall mäktas fylla sin uppgift — det må sedan gälla att nedslå en resning eller att infånga en drucken fridstörare. Likaså gillar det allmänna rättsmedvetandet tillgripandet av våld i syfte att avvärja väpnat angrepp eller därmed jämförbar aktion av annan stat. Men i praktiken divergera meningarna i otaliga fall. Vad den ene är benägen att beteckna såsom upprörande övergrepp och tyranni, kan en annan betrakta såsom fullt lojala yttringar av samhällets berättigade strävan till självhävdelse.

Men även i ett annat avseende är problemet invecklat. Skall anlitaandet av det yttersta medel, som våldet representerar, anses tillkomma endast de myndigheter och institutioner, vilka officiellt företräda och uppåra statsmakten, eller skola under vissa förutsättningar även enskilda medborgare eller sammanslutningar av medborgare anses berättigade att i samhällets intresse tillgripa våld? Det senare betraktelsesättet har i viss mån ett teoretiskt stöd i det allmänt erkända förhållandet, att åtgärder, som avse skydd av person och egendom, både få och böra vidtagas av privatpersoner, i händelse representerarna för samhällets ordningsmakt antingen icke äro till hands eller äro i behov av understöd. Skall då icke samma regel få tillämpas i större skala? Skall icke en sammanslutning av medborgare få ingripa, när fara uppenbart hotar samhället och myndigheterna antingen försumma sin plikt eller äro för svaga?

Som allmän regel gäller, att såväl det yttre som det inre försvaret i första hand bör skötas av de officiella myndigheterna. Man förutsätter,

att den reguljära armén skall avvisa ett fientligt anfall. Man förutsätter, att polisen skall kväsa oroligheter och häkta brottslingar. Privatpersoner äga endast att i fall av behov lämna handräckning eler — i enstaka detaljfall — utöva primitiv nödvärns- och nödhjälpsrätt. Utvecklingen i hela den europeiska kulturvärlden har gått i riktning mot inskränkning av den enskildes rätt att använda våld. Men nöd bryter lag, och man kan obestriddigen tänka sig en situation, som berättigar enskilda medborgare eller sammanslutningar av medborgare att med vilka medel som helst rädda det bristande samhället — och därmed törhända sig själva. Man må t. ex. tänka sig, att skyddskårerna icke hade hunnit förklaras för regeringstrupper före krigsutbrottet år 1918; hade de i sådant fall varit tvungna till överksamhet? Hade väl nu någon annan än deras forna motståndare klandrat dem för deras ingripande i händelsernas ödesdigra gång?

Men med sådana hänvisningar kan man inte etablera något försvar för de fascistiska tendenser, som under den senaste tiden gjort sig gällande inom vissa medborgarkretsar i vårt land. Ty de rikta sig icke mot öppet våld, utan mot en, visserligen samhällsfientlig och farlig, propaganda. Att nyttja materiellt våld till undertryckande av meningsriktningar är principiellt en så betänklig sak, att den aldrig kan och aldrig får göras beroende av enskilda medborgares godtyckliga bedömande. På detta område måste de officiella myndigheterna ha ensamrätt att handla — och handla bundna av tydligt formulerade lagbud. Det är en mycket stor skillnad mellan att slå ned våld och att slå ned meningsyttringar. Det förra kan återställa den brutna friden inom samhället, det senare leder med största sannolikhet till fridens brytande.

Den fascistiska rörelsens lysande seger i Italien har helt säkert stimulerat benägenheten att med hård hand kväva den kommunistiska propagandan. Och det förstår man väl. Men dock är en sådan sekundär fascism i dubbel bemärkelse blind. Den förbiser först och främst den nationella italienska rörelsens förutsättningar. Italien var år 1919, då Mussolini bildade de första "Fasci italiani di combattimento", ett samhälle på gränsen av inre upplösning. Världskrigets storm hade skakat det hårt. Kommunism och anarkism hade fått luft under vingarna, och omstörtningens terroristeriska självsvald var ohämmat. Myndigheterna voro svaga och obeslutsamma; de ryggade tillbaka för stränga åtgärder, som de fruktade skulle leda till inbördes krig, och vågade måhända icke lita på sina egna maktmedel. Då reste sig i fascismens gestalt det moderna Italiens livsvilja och framtidstro, det hotade samhällets självbevarelsedrift, till kamp på liv och död. Efter tre fruktansvärda år av terror och kontraterror segrade fascismen. Det avgörande momentet var tillintetgörandet av den politiska storstrejken i augusti 1922: i och med denna samhällsbevarande bragd växte fascismen till en allt översvämmande nationalrörelse, som både fysiskt och psykiskt ryckte sina motståndare med sig.

Det var omstörtningpartiernas hänsynslösa aktivitet, som framprovocerade den italienska rörelsen och skapade dess psykologiska förutsättningar. Hade den icke haft till mål att nedslå öppet våld och förebygga uppenbar splittring, så hade den aldrig vunnit en sådan kraft. Och att dess seger kunde bli så fullständig berodde på vissa lynnesdrag hos det italienska folket — drag, som icke förefinnas på långt när lika utpräglade i nordligare länder. Italienaren är i grund och botten rätt likgiltig i politiskt hänseende, men han är lätt ledd, blott man tar honom på det rätta sättet; hans förmåga av entusiasm är en kraft på gott och ont. Ett folk av hårda och envetna fanatiker är svårt att samla. Och just det, att fascismen dokumenterat sig som en s a m l a n d e kraft, har skänkt den dess historiska och nationella existensberättigande.

Våra inhemska fascister förbise vidare, att de genom att tillgripa våld skada just det de önska skydda. Ty det är ju icke kommunismen i och för sig de vilja komma till livs; de bekämpa den, emedan den innebär en fara för samhällets fred och bestånd. Men samhällets fred och bestånd hotas genom våld. Det är ologiskt att skydda samhällsfreden genom att bryta den. Situationen vore en annan, i händelse vi 1:o hade att göra med kommunistisk terror och 2:o myn-

digheterna icke mäktade eller underlåto att göra slut på den. Då kunde man taga under omprövning, huruvida och i vilken utsträckning samhällets självhjälp borde tagas i anspråk. Men lyckligtvis ha vi tillsvidare icke hemsökts av den kommunistiska terrorns sjukdomssymtom.

Yppa de sig, då torde vi ha att motse livliga tider. Ty de erfarenheter den nu ledande generationen fått sig påtvungna, predestinera inte till passivt tålmod gentemot försök till terror. Kanske är det en aning i den vägen, som hållit ytterlighetsmännen så stilla. Om Lappo-rörelsen bidragit till att inskräpa, att kommunistiska våldsdåd skulle visa sig vara ovanligt tveeggade vapen, så har den måhända haft någon nytta med sig, ehuru den måste betecknas såsom en i sina hittills manifesterade yttringar missriktad kraft. Men det kan också hända, att den framprovocerar våldsdåd. I så fall har den visat sig vara ett mycket svårt missgrepp. Men då ha vi också gott bruk för den beslutsamma anda, som fått ett mindre lyckligt uttryck i attentatet mot tidningstryckeriet i Vasa, men som vist ledd och tyglad av känsla för laglighet och rätt är en värdefull tillgång för ett hotat samhälle.

E. H.

KOMMENTAR 2016

Som synes ställer sig *Nya Argus* huvudredaktör Eirik Hornborg våren 1930 positiv till den italienska fascismens "lysande seger" — däremot tar han avstånd från den finländska variantens våldsanvändning. I Finland är det Lappo som har brutit samhällsfreden, inte motståndarna; dessutom skiljer sig enligt Hornborg italienarnas folkkaraktär ("lynnesdrag") från vår.

Ledaren är skriven efter att Lappo-män har förstört tidningen *Työn Äänis* tryckeri och misshandlat ett flertal vänstermän, men innan de så kallade skjutsningarna (*muilutukset*) av 'fiender' börjat. I takt med att attentaten blev ett massfenomen (och riktades mot alla slags vänstersinnade, inte 'bara' kommunister), blev det en rad fördömande artiklar i *Nya Argus*. De flesta skrevs av Hornborg.

Mothugg levererades från läsarhåll av C. A. J. Gadolin, som försvarade Lappo och kallade den systematiska terrorn "dumma, oblodiga upptåg" (16.11.1930). Skjutsningarna var enligt Gadolin "mera barnsliga än kusliga" — utslag av "en bister, men sund humor".

TS